

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Kyllä

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea vain iäkkäiden henkilöiden palveluasumista?

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Kyllä

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

Muutostarve koskisi asuntorakentamista, jossa pitäisi tiukentaa esteettömyysvaatimuksia koskemaan kaikkea uustuotantoa ja esteettömyyskartoitusten nykyistä selvästi systemaattisempaa käyttöä korjausrakentamisessa. Asumisen monimuotoisuus liittyy saumattomasti myös asuinympäristöihin ja niiden esteettömyys, viihtyisyys, palveluiden saavutettavuus, asukkaiden yhteiset tilat ja yleinen turvallisuus ovat olennaisia edellytyksiä iäkkäiden asumisen monimuotoisuudelle. Samoin olisi tarkistettava se, että lainsäädäntö ei estä yhteisten tilojen käyttöä iäkkäiden asukkaiden kotona asumista edistäviin toimintoihin esimerkiksi kaupunkien vuokra-asuntoyhtiössä vaan pikemminkin edistää tilojen joustavaa käyttöä. Yhteisöllisyyden edellytys on se, että asukkaat tuntevat toisensa ja sitä edistää yhteinen toiminta ja kohtaamispaikat. Lainsäädännön muutostarpeita kartoitettaessa on olennaista huomata julkisen sektorin ja järjestöjen yhteistyön paikat ja toimintojen erilaisuus. Ilman järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan panosta ei tulevaisuudessakaan pärjätä iäkkäiden kotona asumisen tukemisessa sekä monimuotoisuuden kehittämisessä ja toteutuksessa. Asuinympäristöjen kehittäminen on tapahtunut tähän asti valtaosin kuulematta erilaisissa elämäntilanteissa olevien iäkkäiden näkökulmia. Tämän puutteen korjaamisella on kiire, kun halutaan tuottaa palveluita jotka vastaavat tarpeisiin. Lainsäädännön tarkastelu tältä osin olisi kannatettavaa.

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Kyllä

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatus sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Kyllä

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Ei kantaa

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Kyllä

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

Suositus voisi olla tässä kohdin toimivin, jotta päästään alkuun myös palveluiden vaikuttavuuden seurannan osalta ja ymmärretään mioituksen ja laadun yhteyttä paremmin. Tukipalveluiden panos kokonaisuudessa on myös tärkeä ja sen huomioon ottaminen laadun arvioinnissa. Yksi laatua heikentävä ongelma, joka tulee toistuvasti esiin tutkimuksissa niin kotimaassa kuin kansainvälisesti, on työntekijöiden tiuha vaihtuminen ja monen eri henkilön päivittäiset käynnit iäkkään usein muistisairaana henkilön luona. Kotihoidon ja tukipalveluiden eriyttäminen, joka vastaa jo nyt todellisuutta, selkiyttää monta asiaa, mutta se myös jatkaa asiantilaa, jossa monta eri työntekijää käy iäkkään, usein hyvin hauraan ihmisen luona. Tämä herättääkin kysymyksen siitä voisiko tukipalveluiden toteuttajatahoja olla nykyistä vähemmän niin, että ne tuottaisivat tukipalveluiden kokonaisuuden.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei kantaa

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Palvelusuunnitelmaa koskeva ehdotus, jossa tarkennetaan toimia toimintakyvyn ylläpitämiseen ja sen toteutuksen seuranta ovat hyvin tärkeitä. Olennaista tässä kohdin on myös selkeyttää sitä miten järjestöjen hyvinvointia edistävään toimintaan voidaan ohjata iäkkäitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä vaatii yhteistyön rakenteita ja molemminpuolista ymmärrystä järjestöjen toiminnan luonteesta.

Toimintakyvyiltään eri tavoin heikentyneet iäkkäät tuovat usein esiin liikkumiseen liittyvät ongelmat, jos autoilu ei enää ole mahdollista tai ajokorttia ei ole ollutkaan. Tämä on asia, joka vaikeuttaa itsenäistä elämää ja lisää sote-palveluiden tarvetta. Ongelma koskettaa koko maata, myös isoja kaupunkeja, ja sen merkitys kasvaa vuosi vuodelta. Tarvitaan vltakunnallisia toimia, jolla selvitetään parhaat olemassa olevat käytännöt sekä ne lain kohdat, jotka nyt vaikeuttavat tarvittavien kuljetuspalveluiden järjestämistä. Kun tilanne on nyt tällainen, on entistä tärkeämpää, että kotona asumista tukeva toiminta ja palvelut löytyvät pienen kävelymatkan päästä jollei aivan kodin vierestä.

Päivi Topo
Ikäinstituutti